Ng? âm ti?ng Vi?t c?a GS ?oàn Thi?n Thu?t

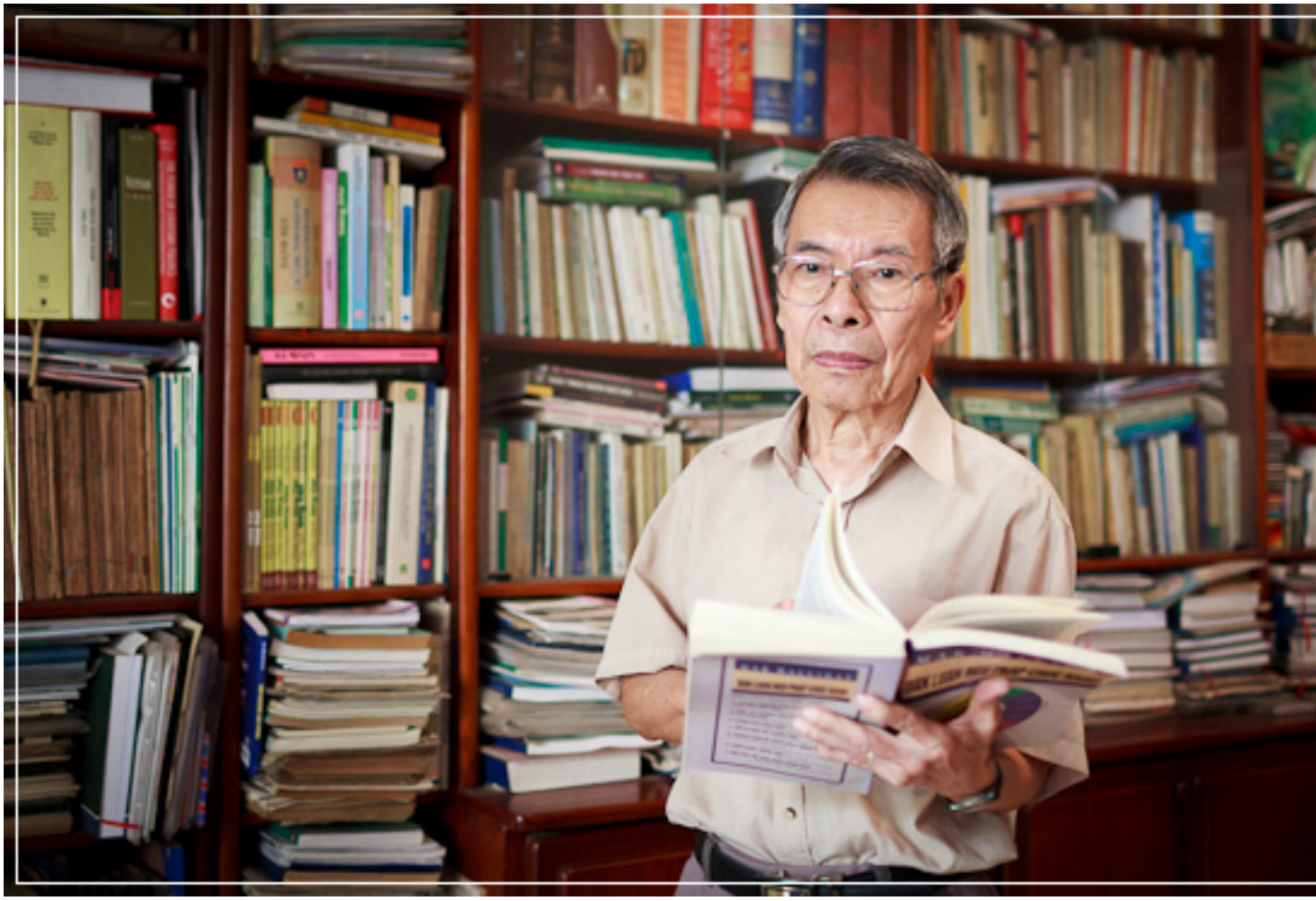

Thành Long/USSH GS.NGND ?oàn Thi?n Thu?t. Tác gi?: GS.TS Nguy?n V?n L?i

GS.TS Nguy?n V?n L?i (Vi?n t? ?i?n h?c và Bách khoa th? Vi?t Nam) kh?ng ??nh và tóm l??c nh?ng giá tr? khoa h?c, giá tr? th?c ti?n và tác ??ng khoa h?c c?a ***Ng? âm ti?ng Vi?t*** c?a **GS .NGND ?oàn Thi?n Thu?t**
. ?ây là công trình ???c trao t?ng Gi?i th??ng Nhà n??c ??t n?m 2010, L? trao Gi?i th??ng s? ???c t? ch?c vào ngày 18/02/2012 t?i ?ây.

Sách Ng? âm ti?ng Vi?t (*Nhà xu?t b?n ??i h?c và Trung h?c chuyên nghi?p, Hà N?i, 1977*) dày 373 trang, chia thành 8 ch??ng. Ngoài ch??ng 1: D?n lu?n, ch??ng 8: Ch? vi?t, 6 ch??ng còn l?i dành cho vi?c miêu t? c?u trúc âm v? h?c c?a ti?ng Vi?t: Âm ti?t (ch??ng 2); Thanh ?i?u (ch??ng 3); Âm ??u (ch??ng 4); Âm ??m(ch??ng 5); Âm chính (ch??ng 6); Âm cu?i (ch??ng 7).

Trong *L?i nói ??u* tác gi? xem sách *Ng? âm ti?ng Vi?t* là *"T?p giáo trình dành cho sinh viên chuyên ngành ngôn ng? h?c c?a tr??ng ??i h?c T?ng h?p và c?ng là tài li?u tham kh?o h?u ích cho sinh viên khoa V?n các tr??ng ??i h?c S? ph?m, sinh viên các tr??ng ??i h?c Ngo?i ng? và nh?ng ai mu?n tìm hi?u sâu m?t v?n ?? nào ?ó c?a ng? âm ti?ng Vi?t*
. Chúng ta nh?n ra tính ch?t giáo khoa, s? ph?m c?a sách ???c th? hi?n ? l?i l?p lu?n logic, ch?t ch?, ? cách trình bày chi ti?t ??n "ch?n chu" và thuy?t ph?c trong sách. V? th?c ch?t,

Ng? âm ti?ng Vi?t
là m?t công trình nghiên c?u khoa h?c có nh?ng ?óng góp m?i trong lí lu?n và áp d?ng th?c ti?n v? ng? âm ti?ng Vi?t.

1. Giá tr? khoa h?c c?a *Ng? âm ti?ng Vi?t*

1.1. Công trình *Ng? âm ti?ng Vi?t* ?ã áp d?ng m?t cách khoa h?c nh?ng c? s? lí thuy?t và ph??ng pháp miêu t? ng? âm-âm v? h?c c?a âm v? h?c truy?n th?ng (N.S. Trubeskoj, R. Jakovson, A. Martinet, J Vachek…) vào vi?c miêu t? các hi?n t??ng ng? âm-âm v? h?c ti?ng Vi?t, v?n là ngôn ng? còn xa l? v?i truy?n th?ng nghiên c?u âm v? h?c châu Âu. ??ng th?i, *Ng? âm ti?ng Vi?t*
?ã ti?p thu nh?ng thành t?u v? lí lu?n và ph??ng pháp nghiên c?u ng? âm các ngôn ng? ?ông ph??ng c?a các tác gi? thu?c tr??ng phái ?ông ph??ng h?c Nga – Xô Vi?t vào vi?c nghiên c?u ng? âm ti?ng Vi?t.

1.2. Công trình *Ng? âm ti?ng Vi?t* có nh?ng ?óng góp m?i:
1.2.1. Xu?t phát t? ??c ?i?m ti?ng Vi?t (ranh gi?i âm ti?t trùng v?i ranh gi?i hinh v?), tác gi? xem âm ti?t là ?i?m xu?t phát c?a s? phân tích âm v? h?c. *1.2.2.* ?? gi?i quy?t nh?ng v?n ?? âm v? h?c ti?ng Vi?t, tác gi? coi tr?ng thái ?? c?a ng??i b?n ng?, ch? không ch? d?a vào nh?ng c? li?u ng? âm. Xem cách c?u t?o t? láy, hi?n t??ng láy t?, nói lái nh? các quy t?c hình – âm v? h?c (morphophonology – v?n ???c áp d?ng trong nghiên c?u âm v? h?c các ngôn ng? bi?n hình), ?? phân chia âm ti?t thành các thành t?.

1.2.3.
Xác l?p mô hình phân chia 2 b?c, 5 thành t? c?a âm ti?t ti?ng Vi?t:

B?c 1: Âm ti?t = âm ??u+v?n+thanh ?i?u;

B?c 2: V?n = âm n?i+âm chính+âm cu?i

1.2.4.
M?i thành ph?n trong 5 thành ph?n trên làm thành m?t ??i h?. Trong m?t ??i h? có s? ??i l?p âm v? zero / âm v? khác (Ví d?, âm v? zero ??i l?p v?i âm v? /w /trong ??i h? âm n?i). Do s? khác bi?t gi?a ??i h? âm ??u và ??i h? âm cu?i, nên ph? âm ??u và ph? âm cu?i là 2 âm v? bi?t l?p (ví d? âm v? ph? âm ??u /
t/
trong
ta
và và âm v? ph? âm cu?i /
t/
trong
át
).

1.3. *Ng? âm ti?ng Vi?t* ?ã t?ng k?t nh?ng k?t qu? nghiên c?u ng? âm ti?ng Vi?t trong

và ngoài n??c (cho ??n th?p k? 80 c?a th? k? XX). ?ó là nh?ng tri th?c, nh?ng k?t qu? phân tích, miêu t? ng? âm ti?ng Vi?t trong:

- Thi pháp truy?n th?ng (hi?p v?n, lu?t b?ng tr?c trong th? ca)
- S? sáng t?o ch? Qu?c Ng? c?a các c? ??o ph??ng Tây ? th? k? XVII
- Các công trình v? ng? âm ti?ng Vi?t c?a các h?c gi? ng??i Pháp ? n?a ??u th? k? XX (nh? M.B. Grammont, L. Cadiere, A. Cheon, A.G. Haudricourdt…), các nhà Vi?t ng? h?c Xô Vi?t (N.? Anddreev, M.V. Gordina, T.T. Mkhitaryan…), các chuyên gia ti?ng Vi?t c?a M? (M. B. Emeneau, L.C. Thompson, R. B. Jones)
- Các công trình có liên quan ??n ng? âm ti?ng Vi?t c?a các tác gi? ng??i Vi?t (Phan Khôi, Lê V?n Lý, ?ào Duy Anh, Nguy?n ?ình Hoà, Hoàng Tu?, Nguy?n Phan C?nh, Nguy?n Hàm D??ng, Nguy?n Quang H?ng, Cao Xuân H?o…).

? l?nh v?c này, công trình *Ng? âm ti?ng Vi?t* ?ã ??t ???c các thành t?u: *1.3.1.* L?n ??u tiên miêu t? m?t cách t??ng ??i ??y ??, h? th?ng c? c?u ng? âm ti?ng Vi?t: c?u trúc âm ti?t, h? th?ng thanh ?i?u, h? th?ng âm ??u, h? th?ng v?n, ch? vi?t .

1.3.2.
??a ra cách quan ni?m riêng c?a tác gi? v? m?t s? v?n ?? ng? âm-âm v? h?c ti?ng Vi?t, v?n ch?a có cách nhìn nh?n th?ng nh?t gi?a các nhà nghiên c?u: c?u trúc âm ti?t, ??c ?i?m ng? âm và âm v? h?c c?a thanh ?i?u, gi?i thuy?t âm v? h?c các v?n có nguyên âm ng?n… ??ng th?i tác gi? c?a
Ng? âm ti?ng Vi?t
?ã h? th?ng và ??a ra nh?ng nh?n xét, ?ánh giá các ý ki?n c?a các tác gi? ?i tr??c v? các v?n ?? liên quan. Cách làm này khi?n công trình
Ng? âm ti?ng Vi?t
v?a mang tính khoa h?c, chuyên sâu c?a m?t chuyên kh?o, v?a mang tính s? ph?m, h??ng d?n c?a m?t giáo trình.

1.4. *Ng? âm ti?ng Vi?t* là công trình có giá tr? khoa h?c cao. Có th? xem *Ng? âm ti?ng Vi?t* là công trình c? b?n ??u tiên v? ng? âm ti?ng Vi?t. Sau công trình này, trong m?y th?p k? g?n ?ây, nh? s? t?ng c??ng áp d?ng các ph??ng pháp ng? âm th?c nghi?m và phân tích ti?ng nói b?ng máy tính, vi?c nghiên c?u ng? âm ti?ng Vi?t trong n??c và ngoài n??c ?ã ??t ???c nh?ng k?t qu?, thành t?u m?i c? v? lí thuy?t và ?ng d?ng (ch?ng h?n, các k?t qu? nghiên c?u trên bình di?n âm h?c, c?m th?, các hi?n t??ng ngôn ?i?u, l?ch s? ng? âm…). Tuy nhiên, cho ??n nay,
Ng? âm ti?ng Vi?t
v?n là công trình c? b?n và c?n thi?t ??i v?i vi?c nghiên c?u (lí thuy?t và ?ng d?ng) và gi?ng d?y (??i h?c và trên ??i h?c) v? ng? âm ti?ng Vi?t. Do tính ch?t
c? b?n
và
s? ph?m
, cho ??n nay, công trình này v?n là giáo trình chính v? ng? âm ti?ng Vi?t gi?ng d?y trong các chuyên ngành ngành có liên quan ??n ng? âm h?c ? các tr??ng ??i h?c. ??ng th?i,
Ng? âm ti?ng Vi?t

còn là tài li?u h??ng d?n, tham kh?o cho nh?ng ai nghiên c?u ng? âm các ngôn ng? cùng lo?i hình ti?ng Vi?t, ??c bi?t là các ngôn ng? dân t?c thi?u s? ? Vi?t Nam. Chính vì v?y, sau l?n xu?t b?n th? nh?t (1977),
Ng? âm ti?ng Vi?t
?ã ???c tái b?n vào các n?m 11999, 2003, 2007, v?i l??ng in l?n (1.000 b?n).

1.5. *Ng? âm ti?ng Vi?t* ?ánh d?u m?t b??c phát tri?n m?i trong nghiên c?u ng? âm ti?ng Vi?t . Do v?y, các k?t qu? nghiên c?u, ý t??ng, lu?n ?i?m c?a
Ng? âm ti?ng Vi?t
th??ng ???c trích d?n trong các công trình liên quan ??n ng? âm ti?ng Vi?t ? trong n??c và ngoài n??c. ? trong n??c,
Ng? âm ti?ng Vi?t
là tài li?u tham kh?o chính ??i v?i các sách chuyên kh?o, giáo trình v? ng? âm ti?ng Vi?t c?a ?inh Lê Th? & Nguy?n V?n Hu?, c?a V??ng H?u L? & Hoàng D?ng, sách v? ph??ng ng? ti?ng Vi?t c?a Hoàng Th? Châu (công trình ???c gi?i th??ng nhà n??c n?m 2005). Các tri th?c v? ng? âm ti?ng Vi?t ???c trình bày trong sách c?a tác gi? ?oàn Thi?n Thu?t th??ng là d?n li?u trong các ch??ng v? ng? âm h?c trong các giáo trình d?n lu?n ngôn ng? h?c, ngôn ng? h?c ??i c??ng. Sách
Ng? âm ti?ng Vi?t
???c dùng làm tài li?u tham kh?o chính y?u trong các ?? tài nghiên c?u, lu?n v?n, lu?n án, bài báo, báo cáo khoa h?c có liên quan ??n nh?ng v?n ?? ng? âm ti?ng Vi?t c?a các tác gi? trong n??c su?t m?y th?p k? g?n ?ây.

? n??c ngoài, sách *Ng? âm ti?ng Vi?t* c?a GS. ?oàn Thi?n Thu?t th??ng xuyên ???c trích d?n trong các sách, lu?n án, các bài báo, báo cáo trên các t?p chí khoa h?c chuyên ngành ng? âm h?c (*Journal of Phonetics, Phonetica, Journal of the Acoustical Society of America…)* , t?i H?i ngh? khoa h?c qu?c t? (H?i th?o qu?c t? v? ngôn ng? h?c ?ông Nam Á -
SEAL
, H?i th?o qu?c t? v? ngôn ng? Hán T?ng –
SST
, H?i th?o qu?c t? v? ngôn ng? Nam Á –
AAL
). Sau ?ây là m?t s? công trình tiêu bi?u:

1. Gordina M.V., I. S. Bystrov. 1984. Fonetitsheskij stroj v'ietnamskogo jazyka. Moskova : Nauka.
2. Vu Thanh Ph??ng.1981. The Acoustic and perceptual nature of tone in Vietnamese. Thesis for Doctor of Philosophy, ANU, June 1981.
3. Ngo Thanh Nhan (1984). The syllabeme and pattern of word formation in Vietnamese. Ph.D dissertation. New York University.
4. Earl M. A. 1995. An Acousticphonetic study of Northern Vietnamese tones. Sata Barbara: Speech Communications Research Laboratory, Inc.
5. Ph?m Andrea Hoa (2001). Vietnamese Tone: Tone is not pitch. Linguistics. Toronto, University of Toronto.
6. Pham Andrea Hoa 2003. Vietnamese Tone: A new analysis . London/New

York/Oslo/Singapora: Rouledge-Taylor and Francis.

7. Honda Koichi. 2008. Tone in the Lam River speech of North-Central Vietnamese-an acoustically – baseed multi-speaker description and analysis. A thesis of Doctor of Philosophy , Australian National University, 2008.

8. Nguyen T. and Ingram, J. C. 2006 . Acoustic and perceptual cues for compound – phrasal contrasts in Vietnamese, *Journal of the Acoustical Society of America.*

9. Nguyen T.A. T., Ingram, J., & Pensalfini, R. 2008 . Prosodic transfer in Vietnamese acquisition of English contrastive stress patterns. Journal of Phonetics< size="3″ 36 (2008) 158–190

10. Honda Koichi. 2004. F0 and phonation types in Nghe Tinh Vietnamese tones. SST. 2004.

11. Michaud, Alexis, 2004. Final consonants and glottalization: New perspectives from Hanoi Vietnamese. Phonetica 61:2-3, 119-146.

12. Tran Thi-Thuy-Hien and Nathalie Vallée – An Acoustic Study of the Segments in the Vietnamese Consonant Sequences 17 th Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Societ August 31-September 2, 2007. University of Maryland, Maryland, USA.

13. Paanchiangwong Songgot. 2007. The Influence of Final Consonants on the Tones of Vietnamese Spoken in Udon Thani Province, Thailand
. The 17 th Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Societ August 31-September 2, 2007. University of Maryland, Maryland, USA

GS.NGND ?oàn Thi?n Thu?t. Hà N?i, tháng 10/2011.

2. Giá tr? th?c ti?n c?a *Ng? âm ti?ng Vi?t*

2.1. Tác ??ng th?c ti?n c?a công trình

Nh?ng k?t qu? c?a *Ng? âm ti?ng Vi?t* ???c áp d?ng trong nghiên c?u ?ng d?ng ng? âm ti?ng Vi?t (ng? âm h?c ?ng d?ng – Applied Phonetics), góp ph?n gi?i quy?t m?t s? v?n ?? th?c ti?n liên quan ??n ng? âm ti?ng Vi?t.

2.1.1. D?y và h?c ng? âm ti?ng Vi?t

Sách *Ng? âm ti?ng Vi?t* là tài li?u tham kh?o ?? biên so?n sách d?y ti?ng Vi?t cho h?c sinh ph? thông, tài li?u d?y ti?ng

Vi?t cho ng??i h?c ti?ng Vi?t nh? ngôn ng? th? hai (ng??i n??c ngoài, ng??i dân t?c thi?u s? .

2.1.2. Ng? âm b?nh h?c (Pathological Phonetics)

Nh?ng ki?n th?c v? ng? âm ti?ng Vi?t ???c trình bày trong công trình c?a ?oàn Thi?n Thu?t ???c áp d?ng trong nghiên c?u b?nh h?c ng? âm ti?ng Vi?t (d?y tr? em câm ?i?c, tr? em sau ph?u thu?t vá môi, vá hàm ?ch t?p phát âm; ch?n ?oán, ?i?u tr?, ?ánh giá k?t qu? ?i?u tr? các b?nh t?n th??ng th?c th? và ch?c n?ng thanh qu?n (voice disorder), ph?c h?i ti?ng nói cho ng??i m?t thanh qu?n…).

2.1.3. X? lí l?i nói ti?ng Vi?t trong công ngh? thông tin

Sách
Ng? âm ti?ng Vi?t
cung c?p nh?ng ki?n th?c c? b?n, c?n thi?t v? ng? âm ti?ng Vi?t ?? gi?i quy?t các v?n ?? liên quan ??n ng? âm ti?ng Vi?t trong công ngh? thông tin. Sách cung c?p các tri th?c v? c?u trúc âm ti?t, h? th?ng âm ??u, v?n, thanh ?i?u ti?ng Vi?t ?? ng??i làm công ngh? gi?i các bài toán v? t?ng h?p, nh?n d?ng l?i nói ti?ng Vi?t, ki?m tra chính t? v?n b?n ti?ng Vi?t. Mô hình 2 b?c c?u trúc âm ti?t ti?ng Vi?t do ?oàn Thi?n Thu?t ??a ra g?i ý cho 1 nhóm tác gi? (khoa Công ngh? Thông tin, ??i h?c Bách khoa Hà N?i) xây d?ng ch??ng trình ki?m tra chính t? d?a trên lu?t c?u t?o âm ti?t ti?ng Vi?t.

3. Tác ??ng v? khoa h?c c?a công trình

Công trình *Ng? âm ti?ng Vi?t* c?a GS ?oàn Thi?n Thu?t có vai trò quan tr?ng trong vi?c xây d?ng và phát tri?n chuyên ngành ngôn ng? h?c nói chung và ng? âm h?c nói riêng ? n??c ta. ? Vi?t Nam, ngôn ng? h?c l?n ??u tiên ???c gi?ng d?y nh? m?t chuyên ngành khoa h?c trong các tr??ng ??i h?c vào nh?ng n?m 1960-1970. GS ?oàn Thi?n Thu?t là m?t trong nh?ng ng??i ??u tiên tham gia xây d?ng chuyên ngành ngôn ng? h?c c?a tr??ng ??i h?c T?ng h?p Hà N?i (nay là ??i h?c Qu?c gia Hà N?i). Sách
Ng? âm ti?ng Vi?t
là m?t trong các công trình ??t n?n móng cho vi?c gi?ng d?y và nghiên c?u ngôn ng? h?c (bao g?m ng? âm h?c) nói chung và Vi?t ng? h?c (bao g?m ng? âm ti?ng Vi?t) nói riêng.

Ngu?n: vnu.edu.vn